

DE STELTKLUUT

Tijdschrift van Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Herfst 2023

De Steltkluut

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut" verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, mits bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Redactie:

Luciën Calle, Carola André, Ingrid Smit, Marleen Peeters en Bas de Maat
redactie@steltkluut.nl

Foto voorpagina:

Herfstkleuren op het schor. Foto: Nathalie De Somer

Opmaak & Productie:

De Ideeënfabriek van Pieters

Contributie 2023

De contributie bedraagt €25,00.
Betalingen op rekeningnummer
IBAN: NL81 RABO 0136605540
Bic: RABONL2U
t.n.v. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluut.nl
info@steltkluut.nl

Website: webmaster@steltkluut.nl

Voor meer nieuws volg ons op Facebook
Steltkluut App (aankopen via info@steltkluut.nl)

Planologiewerkgroep:
planologiewerkgroep@steltkluut.nl

Vogelwerkgroep:
vogelwerkgroep@steltkluut.nl

Werkgroep Landschapsbeheer:
landschapsbeheer@steltkluut.nl

Plantenwerkgroep:
plantenwerkgroep@steltkluut.nl

Insectenwerkgroep:
insectenwerkgroep@steltkluut.nl

Jeugdgroep:
jeugdgroep@steltkluut.nl

Bestuur:

Marleen Blommaert, voorzitter@steltkluut.nl
Vacant, secretaris@steltkluut.nl
Ria van Minnen, penningmeester@steltkluut.nl

Algemeen bestuurslid:

Huub Bun, Marian Sponselee

Jaargang 53, nummer 3, ISSN 1875-1385

Inhoud

Steltkluut

3 Iepziekte nu ook in Fladderiep

Luciën Calle en Johan Calle

8 Jean Maebe een leven lang Steltkluut

Henk Castelijns

10 Vogelgriep in Zeeuws Vlaanderen

Ingrid Smit

13 Boekentip: Mijn 1000 soorten tuin

Marleen Peeters

14 Bijzondere waarnemingen en weetjes

16 Waardevolle Westerscheldedijken

17 De Verdwaalgast

Peter Maas

18 Een reddingsactie voor kiekendiefkuiken Bob

20 Korte berichten

22 Agenda

22 Mysterybird

't Stekkertje

24 NatuurToon: Hooiwagen

Toon Hagenaar

25 ToonsPuzzel: Spinnenweb

Toon Hagenaar

26 Toon'aard: Spinachtigen

Toon Hagenaar

De achterflap

Vruchtdragende wilde bloemen

Nathalie De Somer, Bert van Broekhoven

Uiterste inleverdatum voor de kopij:

Lentenummer 1 februari

Zomernummer 1 mei

Herfstnummer 1 augustus

Winternummer 1 november

Lid worden?

www.steltkluut.nl/vereniging/lid-worden

Olmendijk Hoofdplaat

Iepziekte nu ook in Fladderiep

Lucien en Johan Calle (tekst & foto's)

Dat iepziekte een waar slachtveld heeft aangericht onder de iepen is algemeen bekend. In Oost-Zeeuws-Vlaanderen zijn alle monumentale Gladde iepen (ook wel Veldiepen genoemd) nu weg. Ook de grote Hollandse iepen zijn hier inmiddels verdwenen. In West-Zeeuws-Vlaanderen staan tussen Aardenburg en Draaiburg nog de laatste enorme Belgica iepen, een ras dat eens talrijk was. De hoop was daarom enige tijd gericht op de Fladderiep, een inheemse soort waarop de iepziekte geen vat leek te hebben. Sinds ruim twintig jaar is de Fladderiep daarom vaker aangeplant. Inmiddels blijkt dat in Zeeland ook deze iep ten prooi valt aan iepziekte. Wat is hier aan de hand?

Kleine iepenspintkever, een volwassen vrouwtje met een dubbele rij eitjes aan de beide zijde van de moedergang

De ziekte

Iepziekte wordt veroorzaakt door de exotische schimmels *Ophiostoma ulmi* en *Ophiostoma novo-ulmi*. De schimmels groeien in houtvaten van de boom. De boom produceert als reactie gomblazen in de houtvaten die de groei van de schimmel stoppen, waardoor die vaten verstopt raken en ook het watertransport wordt geblokkeerd. De schimmel kan van het ene houtvat in het andere komen waardoor er zoveel houtvaten verstopt raken dat de boom afsterft. De schimmel wordt voor zover bekend in Nederland verspreid door de Grote- (*Scolytus scolytus*) en de Kleine iepenspintkever (*S. multistriatus*). De volwassen kevers voeren rijpingsvraat uit (voordat ze aan de paring kunnen beginnen moeten ze eerst wat eten om op kracht te komen) aan de okselknoppen van gezonde bomen. Met schimmelsporen besmette kevers brengen zo de ziekte over. In zieke, reeds aangetaste bomen leggen ze hun eieren in een zelf uitgeknaagde gang onder de bast (broedboom). Ook niet zieke, doch verzwakte bomen zijn geschikt als broedboom. Als een boom eenmaal besmet is kan de besmetting ook worden doorgegeven via wortelcontact tussen naburige iepen.

Besmetting van Fladderiepen

De Fladderiep (*Ulmus laevis*) werd tot nu toe voor zover bekend zelden in Nederland en de ons omringende landen aangetast door iepziekte. Aangenomen werd dat de Grote en Kleine iepenspintkever de Fladderiep bij de rijpingsvraat niet lusten. Bij kunstmatige besmetting blijkt de soort wel heel gevoelig. Omdat dat in de praktijk tot nu nauwelijks leek te gebeuren werd gesproken van een goede 'veldresistentie'. In de Oost-Europese landen wordt de Fladderiep wel aangetast. Daar zijn verschillende soorten bastkevers die de iepziekte op Fladderiep kunnen overbrengen en er is zelfs een soort die naar de Fladderiep is genoemd: de Middelste iepenspintkever (*Scolytus laevis*). Deze soort is in Nederland nog niet gesignaleerd.

Eerste tekenen van zieke Fladderiepen

In 2015 werd een van iepziekte verdachte Fladderiep bij Kloetinge ontdekt. In 2017 waren er ineens afstervende Fladderiepen op het Eiland van de Meijer bij Terneuzen. Er bleken daar al geheel afgestorven bomen te zijn. In 2018 was

duidelijk dat er iets goed mis was. Op diverse locaties in Oost- en West-Zeeuws-Vlaanderen werd dit verschijnsel zichtbaar. Op verschillende plekken zijn zieke takken verzameld en door mycoloog Johan Meffert positief op iepziekte getest. Op de Olmendijk bij Hoofdplaat kon aan de hand van de gegevens van de eigenaar achterhaald worden dat daar op een dijkbeplanting de ziekte al in 2012 aanwezig zou zijn geweest. In 2019 werden ook op de Bevelanden en Walcheren zieke Fladderiepen gevonden.

Nu zeker was dat het iepziekte betrof, werd hierover gepubliceerd in het Vakblad Natuur, Bos en Landschap (Calle J. et al., 2020), direct gevolgd door een publicatie in het blad Boomzorg. Na die publicaties bleef het in Nederland opmerkelijk stil. Dat is opvallend, want er zijn veel Fladderiepen aangeplant en als de ziekte doorzet zal dat flinke ecologische, landschappelijke en financiële gevolgen hebben. Er werden echter geen vondsten buiten Zeeland gemeld. Wel waren er twee meldingen vanuit Vlaanderen, net over de grens bij Philippine en een melding vanuit Engeland. Bij deze laatste werd er helaas geen controle op de schimmel uitgevoerd, waardoor onzeker is of het iepziekte betrof.

Voortschrijding ziekte

Sindsdien zijn we verder gegaan met het in kaart brengen van de problematiek. Gegevens over Fladderiepen werden opgevraagd bij terreinbeheerders en waarnemingen bekeken op de website Waarneming.nl. Zieke iepen worden vaak weer vervangen, meestal opnieuw door iepen. Aan de hand van de leeftijd van de nieuwe bomen kun je als het ware in de tijd terug kijken om te zien wanneer er hoeveel iepen zijn vervangen. Door dat op zoveel mogelijk plekken te doen ontstond een beeld van de uitval en het verspreidingspatroon van de ziekte in de loop der jaren.

Zo is duidelijk geworden dat de ziekte zich geleidelijk aan verder onder de Fladderiepen aan het verspreiden is. Er zijn inmiddels in Zeeland 28 locaties met aangetaste Fladderiepen gevonden. Ook binnen de plekken met aangetaste iepen zien we een verdere uitbreiding van de ziekte.

Exacte gegevens over het verloop van de ziekte konden worden verzameld aan de Olmendijk (what's in a name) bij Hoofdplaat, zie onderstaande diagram.

Enkele voorlopige conclusies:

- In totaal zijn er in Zeeland en aangrenzend Vlaanderen 61 bekende locaties met Fladderiepen, waarvan er 34 zijn gecontroleerd. Daarvan zijn er 28 met besmettingen!
- Het lijkt waarschijnlijk dat de ziekte onder fladderiepen in Zeeuws-Vlaanderen is begonnen. De oudste besmettingen zijn namelijk in Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast zijn in onze regio ook de meeste en tevens de zwaarst aangetaste locaties.
- Op een aantal locaties blijft de iepziekte zich onder Fladderiepen verspreiden, met name op het Eiland van de Meijer en aan de Olmendijk. Op andere plekken lijkt het wat uit te doven. Dat laatste speelt bijvoorbeeld bij Wilhelminadorp. Op die locatie zijn echter alle aangetaste iepen direct verwijderd en staan er niet veel andere iepen in de omgeving.
- Sanitaire maatregelen (snel verwijderen van aangetaste bomen) lijken daardoor net als bij andere iepen, op geïsoleerde locaties goed te werken. Die maatregelen zijn uiteraard bij bosbeplanting minder makkelijk uitvoerbaar als bij weg- en dijkbeplantingen.
- Net als bij de Gladde iep is verspreiding van de ziekte zowel een gevolg van het overbrengen door insecten als door wortelcontact. Een aanwijzing daarvoor is het geclusterd voorkomen van aangetaste bomen. Zowel op het Eiland van de Meijer als aan de Olmendijk zijn op verschillende verder van elkaar afgelegen plekken bomen ziek geworden (dus door kevers). Van daaruit zijn ook vaak de meest nabij staande bomen besmet (vermoedelijk door wortelcontact).
- Inmiddels is de iepziekte onder Fladderiepen in Zeeland zo wijd verspreid dat het ondoenlijk zal zijn om door resoluut verwijderen van alle dode en zieke exemplaren de ziekte volledig te elimineren. Nog afgezien van het gegeven dat vanuit andere soorten iepen de ziekte ook zo weer kan "overspringen".

Over de gevoeligheid van Fladderiepen voor iepziekte werd tot dusver aangenomen dat: ten eerste, om Fladderiepen ziek te maken moet de besmettingsdruk vanuit de omgeving hoog zijn met daarbij een afwezigheid van andere soorten iepen, zodat de hongerige kevers geen andere keus hebben. Ten tweede blijkt de Fladderiep ook niet zo vatbaar onder 'veldomstandigheden'. Er zal wel eens een Fladderiep aangetast worden, maar de uitval zal niet zo hoog zijn. Zie o.a. Nijboer, 2021.

De recente ontwikkelingen in Zeeland maken ons minder optimistisch. Ten eerste, in Zeeland blijkt dat er niet altijd hoge besmettingsdruk nodig is. In en rondom het Eiland van

Magdalis armigera

Magdalis armigera

de Meijer stonden en staan weinig andere iepen. Op de plek zelf staan geen andere soorten iepen. De iepen die daar het dichtste bij zijn, staan op ca. 700 m. Ten tweede zijn er locaties waar er wel degelijk alarmerende aantallen Fladderiepen dood gaan, zoals op het Eiland van de Meijer en de Olmendijk bij Hoofdplaat. Op beide locaties lijkt het beeld nogal op het voortwoekeren van de ziekte zoals we eerder zagen in populaties Gladde iepen. De vraag is hoeveel Fladderiepen er uiteindelijk bijvoorbeeld in het Pontebos bij IJzendijke, het Eiland van de Meijer en de Olmendijk bij Hoofdplaat nog over zullen blijven.

Jaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
na aanvang ziekte	220	217	213	207	200	190	173	153	133	107	87
Uitval in betreffende jaar	-3	-4	-6	-7	-10	-17	-20	-20	-25	-20	

Diagram Olmendijk: de groen gemarkeerde jaartallen betreffen zeker vastgestelde aantallen, de overige zijn ingeschat.

Vervolgonderzoek

Nog steeds is niet met zekerheid vastgesteld hoe de schimmelsporen op de Fladderiepen worden overgebracht. Het kan zijn dat de Grote- of Kleine iepenspintkever inmiddels toch wat 'gewend' zijn geraakt aan de Fladderiep. Maar het zou ook een andere soort kever kunnen zijn. Op het Eiland van de Meijer zijn daarom bomen onderzocht op insecten die in bast aanwezig waren. Daartoe zijn stukken bast open gepeld en aanwezige kevers verzameld. Takken en twijgen werden verzameld en onder binoculair onderzocht. Achter de bast van de stammen bleken zowel de Grote als de Kleine iepenspintkever massaal aanwezig, die de iepen als broedboom gebruiken. We zagen ze in alle stadia, van eitje tot poppen en volwassen kevers.

In de fijnere twijgjes werd ook een hele kleine soort snuitkever gevonden: *Magdalis armigera*. Ook deze kever gebruikt de Fladderiep als broedboom. In de twijgjes vonden we vraatbeelden, poppen en volwassen kevers. Onder de poppen waren er die bijna volledig de metamorfose hadden doorgemaakt. Ze leken je als kleine doorzichtige spookjes aan te staren, waarbij de ogen en voelsprietten als zwarte plekken zichtbaar zijn. Na verpopping konden nog veel van deze minikevertjes uitvliegen.

Daarnaast zijn er in de zomer van 2023 aanvullend tussen de zieke Fladderiepen op het Eiland van de Meijer azijnzuurvalven opgehangen om daarin bastkevers te kunnen verzamelen. Zo zou misschien aangetoond kunnen worden dat een van de Oost-Europese spintkevers hier aanwezig is. Deze leverden naast de talrijke Kleine iepenspintkever voorlopig alleen grote aantallen op van de Kleine houtkever (*Xyleborus saxeseni*). Hoewel de spintkevers de iepziekte heel efficiënt kunnen overbrengen, kunnen ook andere soorten in principe wel sporen overbrengen. Zouden *Magdalis armigera* of de Kleine houtkever verdacht kunnen worden van het zo grootschalig overbrengen van de besmetting? Nader onderzoek is nodig, wellicht ook met soortspecifieke hormoonvalletjes. Wordt vervolgd.

Ecologische consequenties

De gekloonde Hollandse iepen, 'veredelde' iepenrassen en uitheemse soorten met een hogere resistentie zullen niet snel helemaal uit het landschap verdwijnen. Maar bij de nog niet op resistentie geselecteerde en wilde inheemse soorten ligt dat helaas wat anders. Nu de andere inheemse iepen als volwassen bomen aan het verdwijnen zijn is er een kans dat ook de Fladderiep het mogelijk hier, zonder intensieve iepziektebestrijding, niet gaat redden. Daarmee is alle aan deze soort gebonden biodiversiteit in het geding. Zowel in Engeland als in Duitsland zijn speciale hersteloperaties bezig voor de Fladderiep, onder meer voor het behoud van de

Magdalis armigera

Vraatpatroon kleine iepenspintkever op fladderiep

zeldzame iepenpage. De Gladde iep zal als soort nog steeds wel aanwezig blijven, in de vorm van jonge boompjes, doordat ook zieke bomen steeds weer worteluitlopers maken en de daaruit ontstane jonge iepen pas ziek worden wanneer ze al wat ouder zijn geworden. De Fladderiep echter lijkt hier weinig worteluitlopers te maken en zich ook weinig door kieming voort te planten. Daardoor zal deze soort vooral afhankelijk blijven van aanplant.

Literatuur

Calle J., L. Calle, J. Kopinga en J. Meffert, 2020 Nu ook iepziekte in Fladderiep, Vakblad Natuur, Bos en Landschap, oktobernummer.
Nijboer R. 2021, Fladderiep, het buitenbeentje onder de iepen, website Nederlandse Dendrologische Vereniging.

Fladderiep Olmendijk

Aanbevelingen

Hoewel nog lang niet alle aspecten rond het gedrag van de ziekte in de Fladderiep bekend zijn, lijkt het toch nuttig om alvast wat aanbevelingen te doen:

- Onderzoek naar verspreiding van de iepziekte in Fladderiep voortzetten en opschalen.
- Aangetaste, geïsoleerde populaties sanitair schonen.
- Nieuwe aanplant van Fladderiepen meer verspreid uitvoeren. Maak de plantafstand tussen de bomen groter, zodat de kans op besmetting via wortelcontact wordt vermindert. Bij lijnvormige aanplant kunnen de Fladderiepen afgewisseld worden met andere boomsoorten. Als daarvoor iepen worden gebruikt, kan gebruik gemaakt worden van voldoende resistente iepenrassen die 'op eigen wortel' zijn vermeerderd.

Dankwoord

Dank aan Awie de Zwart voor het aanleveren van gegevens uit West-Zeeuws-Vlaanderen, Peter Maas en Jitze Koppinga voor nuttige tekstadviezen en Frank van Nunen voor determinatie van de Kleine houtkever.

lepziekte fladderiepen, Eiland van de Meyer

Van links naar rechts Hendrik (Rik) Van der Vloet, Jean Maebe, André Maebe, Fernand Saeys en Raymond van de Perre op 24 maart 1946 op de zeedijk bij Saeftinghe.

Jean Maebe, een leven lang Steltkluut-lid en Saeftinghe-teller

Henk Castelijns

Jean was erbij toen op 19 juni 1956 in hotel Pays Bas te Terneuzen de oprichtingsvergadering van de Vogelwacht De Steltkluut plaatsvond. Hij was toen op een maand na 28 jaar. Zijn lidmaatschap eindigde met zijn overlijden op 28 april 2023. Bijna 67 jaar lid, niemand doet hem dat na. Jean heeft aan veel activiteiten van de vereniging deelgenomen, maar zijn passie lag bij Het Verdrongen Land van Saeftinghe.

Tijdens een excursie op 29 januari 1978 flitste er een roofvogeltje door de geul. Wat was het? Niemand die het wist. Een Smelleken, zei een meneer in het gezelschap. De gids wist te vertellen wie die meneer was: Jean Maebe, die komt hier al heel lang. Hoe lang precies bleek pas veel later. Jean had zijn vogelarchief stukje bij beetje overgedragen. Daaruit was de datum van zijn eerste bezoek aan Saeftinghe te herleiden: 24 maart 1946.

Het was de start van veel bezoeken aan Saeftinghe, maar ook gebieden elders in Zeeuws-Vlaanderen. Wat betreft Saeftinghe publiceerde hij samen met zijn boezemvriend Rik Van der Vloet in 1956 "De Avifauna van het Verdrongen Land van Saeftinghe" (Giervalk 46: 151-190). Ze vermelden daarin "De hiernavolgende gegevens werden verzameld vanaf 1946.

Sinds die tijd betraden we het gebied zo dikwijls ons dit mogelijk was: in het zomerhalfjaar eens per week en in het winterhalfjaar eens per twee weken". Het artikel was gebaseerd op een kleine vierhonderd bezoeken. Dat ging zo door in de jaren zestig.

In de jaren tachtig werd in Saeftinghe nog stevig gejaagd. Daar moest een eind aan komen, vond ook Jean. Samen met Jan Boom, Adrie van de Wiel en ondergetekende werd een groepje gevormd. Na het blootleggen van het netwerk - jagers krijgen een vergunning van jagers die erover gaan - kwam snel een eind aan de jacht. Het was ook het moment waarop het vogelonderzoek nieuw leven werd ingeblazen. Op 20 oktober 1990 werden de vogels in Saeftinghe voor het eerst geteld door leden van de Vogelwerkgroep van

de Steltkluut. Jean was daarbij. Zijn laatste telling deed hij op 25 januari 2020. In totaal nam hij deel aan 214 van de 261 laagwater- en 290 van de 345 hoogwatertellingen. Voor wat betreft Saeftinghe bleef het niet bij tellingen alleen. Zo heeft Jean er veel vogels geringd, nam hij deel aan het voedselonderzoek van grauwe ganzen, tellingen van zangvogels langs raaien, broedvogelkarteringen en slaaplaatstellingen van meeuwen en kiekendieven.

Jean Maebe met de eerste in Saeftinghe geboren Zilvermeeuw op 21 juni 1948. De kijker met een vergroting van zes maal had Jean kort na de oorlog gevonden in een loopgraaf van de Duitsers.

Jean Maebe en Rik van der Vloet op de zeedijk bij Saeftinghe op 8 januari 2005.

De Gouden Lepelaar, een hoge onderscheiding van Vogelbescherming Nederland, die hij op 26 augustus 2006 kreeg was alleen al voor zijn verdiensten voor wat betreft Saeftinghe dan ook dubbel en dwars verdiend.

De vogelaar uit de tijd van de blokeend, boommus, hoelzwaan en asgrauwe kuikendief is niet meer. Jean overleed op 28 april 2023.

Vogelgriep in Zeeuws-Vlaanderen

Ingrid Smit (tekst) Alex Van Herrewege (foto's)

Vorig jaar was de massale sterfte van de Grote Stern in Waterdunen bij Breskens landelijk nieuws. Deze vogel staat op de Rode lijst en dat trok de aandacht. Het waren lang niet de enige slachtoffers van de vogelgriep. Op de broedeilanden in de Sophiapolder, Autrichepolder en de Margarethapolder bezweken bijvoorbeeld ook Kokmeeuwen en Visdieven. Voorheen was vogelgriep een ziekte van de koudere seizoenen, maar vanaf 2022 waart deze griep het hele jaar rond. Hoe verging het de kustvogels dit jaar in de broedkolonies in Zeeuws-Vlaanderen?

Half maart deden we een ganzentelling in de polders ten noorden van Sas van Gent. Tot mijn verbazing hadden we dit keer geen gans gezien en dus besloten we eens te gaan kijken bij de aangelegde broedeilanden in de Autriche, al is dat niet ons telgebied. Gelukkig zagen we daar nog wel een groep Brandganzen en wat Grauwe en Canadese ganzen. Toen ik mijn verrekijker op de broedeilanden richtte, schrok ik. Ik telde al snel zo'n twintig dode Kokmeeuwen. Een aantal lag in de karakteristieke houding van een vogel die aan de vogelgriep is bezweken: de vleugels gestrekt en de kop achterwaarts gedraaid. Ik vreesde dat de vogelgriep gearriveerd was in Autriche. Opeens keek ik met andere ogen naar de groep Brandganzen. Hopelijk zouden die niet ook besmet raken en sterven. Het was ook zorgelijk dat ze het virus zouden kunnen verspreiden wanneer ze naar hun broedgebieden elders in Zeeland of mogelijk Rusland zouden trekken. Het is inmiddels

bewezen dat trekkende vogels besmet kunnen zijn, zonder dat ze daar zelf onder lijden of aan sterven.

Wanneer een Journaal aandacht besteedt aan ruimingen op pluimveebedrijven waar de vogelgriep is uitgebroken zie je vaak dezelfde beelden. Een aangeslagen pluimveehouder kijkt zorgelijk naar de lucht en er wordt vervolgens gemeld dat wilde vogels er de oorzaak van zijn dat het vogelgriepvirus zich in pluimveebedrijven verspreidt. Daarna volgen beelden van duizenden gedode kippen die met shovels als wegwerpartikelen in containers worden geschept. Dat overkwam in Nederland tussen januari 2021 en mei 2023 zo'n 6,9 miljoen vogels, voornamelijk kippen. Dat is overigens zo'n 1% van het totaal aantal vleeskuikens dat jaarlijks in Nederland wordt geslacht. Dat zijn er namelijk zo'n 600 miljoen.

Broedeiland Margarethapolder

Bron vogelgriep

Wat helaas niet altijd in nieuwsitems wordt vermeld, is dat de bron van het dodelijke vogelgriepvirus dat nu in Nederland rondwaart niet de wilde vogels zijn, maar de intensieve pluimveehouderij. Wilde vogels zijn vaak drager van een laag-pathogeen virus dat vrij onschuldig is. In 1996 werd in China op een ganzenkwekerij de hoog-pathogene mutatie H5N1 ontdekt. Deze mutatie bleek enorm dodelijk en de ganzen stierven massaal. Sinds '96 waart het virus rond op ganzen- en eendenbedrijven in Aziatische landen en in 2005 raakten de eerste wilde vogels besmet. Trekvogels, waarschijnlijk vooral eenden en ganzen, namen het virus vervolgens tijdens de voorjaars trek mee naar hun broedgebieden in Siberië en van daaruit verspreidde deze vogelgriep zich verder en bereikte zo Europa. De Vogelbescherming stelt daarnaast dat niet alleen trekvogels het virus verspreiden, maar dat ook het gesleep over de wereld met ladingen pluimvee hier de oorzaak van is.

In Nederland werd H5N1 voor het eerst aangetroffen in de uitwerpselen van twee Smienten. Vooral watervogels die in kolonies broeden of ruien lopen een hoog risico besmet te raken. Deze vogels leven dicht op elkaar, waardoor het virus zich snel kan verspreiden via ontlasting, speeksel of snot. Ook kan het virus lang in water actief blijven. In koude streken zoals Alaska zelfs het jaar rond. Naast de watervogels zijn er nog andere risicogroepen: de aaseters en roofvogels. Door het eten van besmette kadavers of vogels kunnen ook zij de vogelgriep oplopen. In de winter van 2016/2017 zou zo tussen de 11 tot 39% van de in Nederland overwinterende Slechtvalken aan de vogelgriep zijn gestorven (Kleyheeg et al. 2017). Vogelgriep is een zoonose. Dit betekent dat het ook kan overspringen naar zoogdieren. Regelmatig verschijnen er dan ook berichten in de media dat zeehonden, vossen, maar ook katten besmet zijn geraakt.

Verwijderen dode vogels

In Autriche moest het broedseizoen in maart nog beginnen en dat was zorgelijk. Als er al kuikens geboren zouden worden, zouden die het dan overleven? Zouden ze niet zelf de vogelgriep krijgen of van honger omkomen, omdat hun ouders gestorven waren door het virus? Inmiddels is bewezen dat het snel opruimen van dode vogels in broedkolonies kan voorkomen dat 100% van de vogels bezwijkt aan de vogelgriep. Zo werden vorig jaar in het Deltagebied de dode Grote Sterns frequent verwijderd. Een klein deel van de volwassen vogels en zelfs kuikens overleefden de vogelgriep. In Noord-Holland werd er niet ingegrepen. Daar stierven in twee kolonies vrijwel alle Grote Sterns (Rijks et al, 2022). Voor broedkolonies van Visdieven lijkt hetzelfde te gelden. Niet ingrijpen is het slechtste wat je kan doen, concluderen de schrijvers van het rapport Vogelsterfte in het Deltagebied in 2022. In de hoop dat er in de Autriche geruimd zou gaan worden, meldde Marian Sponselee de dode meeuwen bij de André Hannewijk van Staatsbosbeheer. Aangezien Staatsbosbeheer in maart nog geen landelijk protocol klaar had liggen voor het verwijderen van dode vogels uit hun gebieden, kon de boswachter op korte termijn nog niets doen. Helaas is het opruimen van dode wilde vogels in Nederland nog steeds slecht geregeld. Wettelijk is de eigenaar of beheerder van een gebied verantwoordelijk voor het

verwijderen van dode vogels. Je kunt dus wel een dode vogel uit je tuin verwijderen, maar niet altijd elders. Beheerorganisaties van natuurgebieden moeten bovendien het verwijderen van dode vogels zelf bekostigen, terwijl pluimveebedrijven het ruimen vergoed krijgen. Tot slot is het opruimen van dode vogels in natuurgebieden niet verplicht.

Staatsbosbeheer wilde aanvankelijk medewerkers en vrijwilligers niet bloot stellen aan de risico's van besmetting door de vogelgriep. Medewerkers van het team Zeeland Zuid mochten uiteindelijk bij hoge uitzondering zelf aan de slag, nadat zij zich gezamenlijk verdiept hadden in het veilig verwijderen van dode vogels en het juiste gebruik van beschermende kleding. André Hannewijk kon zo vanaf half april dode vogels gaan opruimen in Autriche. Ondanks de afwezigheid van een landelijk protocol, werd dit besluit genomen, omdat dan mogelijk een deel van de kolonie Kokmeeuwen de vogelgriep zou overleven en hopelijk immuniteit zou opbouwen. Steltkluutleden hielden drie broedkolonies in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen nauwlettend in de gaten en meldden vervolgens de dode vogels bij Hannewijk. Marian Sponselee en Wally Baaten monitorde o.a. een broedeiland in de Molenpolder. Ria van Minnen en Bert van Broekhoven monitorde twee broedeilanden in de Margarethapolder en zelf ging ik regelmatig naar Autriche.

Muterend virus

Vanaf het moment dat de dode vogels werden verwijderd, bleek pas hoe groot de sterfte onder de Kokmeeuwen in Autriche werkelijk was. Vanaf de wegen rondom het broedgebied heb je niet volledig zicht op de broedeilanden, omdat delen ruig zijn gelaten voor de nestbouw van Kokmeeuwen. Op 24 april mailde ik André Hannewijk dat ik zo'n tien dode meeuwen had gezien. Die week trof hij 64 dode Kokmeeuwen en een dode Zilvermeeuw aan op de broedeilanden. Op 23 mei meldde ik 7 dode meeuwen. Drie dagen later verwijderde Hannewijk 40 volwassen dode Kokmeeuwen en 14 pullen.

Andere broedvogels leken zich weinig aan te trekken van de zieke en dode Kokmeeuwen om hen heen. Vanaf half april startten de Kluten met broeden. Eind mei zag ik de eerste drie Klutenkuikens dribbelen en zwommen ook de eerste kuikens van Bergeenden langs. Deze soorten leken dit jaar geen last te hebben van de vogelgriep die onder de Kokmeeuwen zoveel slachtoffers eist. Het is een algemeen beeld. Het H5N1-virus muteert voortdurend en kan voor de ene vogelsoort fataal blijken, terwijl andere soorten in hetzelfde gebied niet of nauwelijks last krijgen van het virus. Dit verklaart ook waarom er ieder jaar weer andere vogelsoorten massaal sterven aan de vogelgriep. In 2016 waren het vooral de Smienten en de Kuifeenden die bezweken en in 2021 de Kanoeten. Brandganzen waren van 2020 tot 2022 de klos en in 2022 sloeg de vogelgriep toe onder zeevogels zoals de Jan-van-Gent, de Grote Jager en de Grote Stern.

In de loop van het broedseizoen werden er in de broedkolonie van Autriche 454 volwassen Kokmeeuwen en 168 kuikens en half volwassen dode vogels verwijderd. Ondanks deze sterfte waren er ook jonge Kokmeeuwen die het wel

Broedeiland Margrethapolder

haalden en konden uitvliegen. Op de broedeilanden in de Margrethapolder leek het dit jaar aanvankelijk goed te gaan. Op het oudste broedeiland werd iedere centimeter bezet door nesten van voornamelijk Kokmeeuwen. Toen sloeg het noodlot alsnog toe. Op 23 juni vond André Hannewijk op een dag 8 volwassen en 230 jonge dode Kokmeeuwen op het oudste broedeiland. Dit jaar is er in de Margrethapolder in het water een tweede broedeiland geplaatst. Het was bestemd voor visdieven. Voordat deze vogels echter konden gaan broeden, werd het bezet door Zwartkopmeeuwen. De sterfte op dit broedeiland lijkt tot nu toe nog mee te vallen, al werden er op 12 juli 2 volwassen en 17 jonge Zwartkopmeeuwen verwijderd.

Grote Sterns

In Waterdunen bij Breskens broedden vorig jaar zo'n 7000 paartjes Grote Sterns en daarmee was het de grootste broedkolonie van deze soort in Nederland. Toen de vogelgriep toesloeg, verwijderde Het Zeeuwse Landschap in zes weken tijd in totaal bijna 6000 dode vogels. Dit jaar kwam er geen enkel paartje in Waterdunen tot broeden. Ook andere broedplaatsen waar vorig jaar dode Grote Sterns intensief werden weggehaald bleven dit jaar leeg. Gelukkig is dit geen bewijs dat alle Grote Sterns van deze kolonies zijn gestorven. Zo is uit kleurringmeldingen gebleken dat een deel van de volwassen vogels die de uitbraak in Nederland overleefde, uitweek naar kolonies in Duitsland, Denemarken en België.

In een kolonie bij Zeebrugge broedden dit jaar zo'n 4300 Grote Sterns, waaronder overlevers uit Waterdunen. Ook in de Zeeuwse Delta werd er dit jaar weer gebroed. Zo vestigden zich zo'n 150 paartjes Grote Sterns in het natuurreserveaat Het Voorland bij Nummer Een aan de Westerschelde. Dit jaar werd deze soort nauwelijks getroffen door de vogelgriep. Het blijft echter zorgelijk wat de vogelgriep voor vogelpopulaties in de toekomst betekent. Zo zal het lang duren voordat de populatie Grote Sterns zich herstelt na de massale sterfte van vorige zomer. Gemiddeld brengt een ouderpaar slechts één jong per jaar groot.

Nu de vogelgriep sinds '22 endemisch is, buigen allerlei beheerders van natuurgebieden en natuurbeschermingsorganisaties zich over protocollen voor broedkolonies. Daarnaast bepleiten ze dat er een landelijk beleid geformuleerd moet worden voor de aanpak van vogelgriep onder wilde vogels. Zo is het belangrijk dat zo veel mogelijk wilde dode vogels zorgvuldig gedetermineerd en geregistreerd worden. Nu gebeurt dat nog onvoldoende. Daardoor bestaat er nog geen volledig beeld van de omvang van deze ziekte en de gevolgen daarvan voor de populaties wilde vogels. Ook Steltekluutleden kunnen hun bijdrage leveren door dode vogels te melden op de websites Sovon.nl, dwhc.nl of waarneming.nl

Bronnen:

Vogelsterfte in het Deltagebied in 2022, Hoogpathogene vogelgriep in broedkolonies en botulisme Auteurs: M.Z. Ballmann, S.J. Lilipaly

Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland, Sovon-rapport 2022/90 Auteurs: Roy Slaterus, Hans Schekkerman, Erik Kleyheeg, Henk Sierdsema, Ruud Foppen

Websites van Natuurpunt.be, de Vogelbescherming, Sovon en DWHC

Boekentip: Mijn 1000 soortentuin

Marleen Peeters

Steeds meer wordt de waarde van privétuinen als belangrijk onderdeel van de ecologische structuur ingezien. Immers, in onze eigen tuinen kunnen we kiezen wat we erin planten of laten opkomen en hoe we daarmee omgaan. Een rijke biodiversiteit blijkt daarbij verrassend haalbaar.

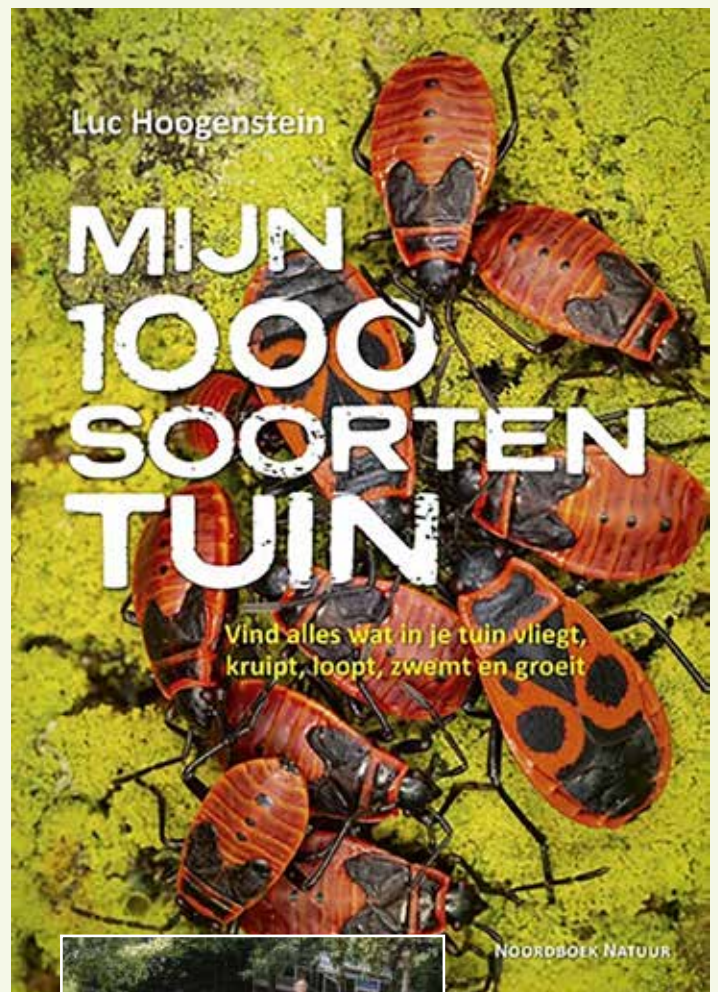
Mijn 1000 soortentuin is een praktische handleiding waarin ecooloog Luc Hoogenstein beschrijft hoe hij in de coronatijd zijn eigen tuin onder de loep nam. Zijn doel: 1000 soorten binnen één jaar waar te nemen. Zijn zoektocht overtrof zijn eigen stoutste verwachtingen: alleen al in het eerste jaar vond hij 1500 soorten zoogdieren, vogels, planten, libellen, vlinders, nachtvlinders, bodemdierpjes, korstmossen, paddenstoelen en wat al niet in zijn Utrechtse stadstuin van 200 m².

Het boek bestaat uit een aantal delen. In het eerste deel beschrijft de auteur welke waarnemingen hij doet in de verschillende maanden van het jaar. In het tweede gedeelte beschrijft hij hoe je je eigen tuin kunt inrichten met zo veel mogelijk inheemse planten en wat je nog meer kunt doen om er een aantrekkelijke omgeving voor zoveel mogelijk natuur van te maken.

Deel drie en vier bestaan uit adviezen om zoveel mogelijk planten en dieren te vinden in je tuin en hoe je ze goed op naam kunt brengen. Het boek is gecombineerd met een uitneembare zoekkaart met 100 veel voorkomende soorten.

Los van de adviezen over hoe je je tuin kunt inrichten, geeft Hoogenstein ook tips over alles wat je nodig hebt om de natuur in je tuin te determineren. Van boeken en websites tot adviezen over hoe je een goede foto maakt op basis waarvan je iets kunt herkennen en welke websites en apps je daarbij kunnen helpen. Het boek is vlot geschreven, doorspekt met humor en uitermate praktisch.

Luc Hoogenstein: *Mijn 1000 soortentuin*
Uitgeverij Noordhoek

Bijzondere waarnemingen en weetjes

Deze rubriek biedt ruimte voor korte bijdragen en anekdotes over leuke, opvallende, zeldzame of bijzondere waarnemingen die in de voorgaande periode zijn gedaan. Als u een bijdrage wilt leveren kunt u die, vergezeld van een bijpassende foto, sturen naar redactie@steltkluut.nl

Woudaap broedt in Zeeuws-Vlaanderen

Marian Sponselee (tekst). Jo de Kind (foto)

Dit jaar was er een bijzonder mooi broedgeval van de Woudaap, een reigerachtige, in Oost-Zeeuws-Vlaanderen. Vroeger kwamen deze vogels nog redelijk veel voor. Tot eind jaren zestig waren er zo'n 20 tot 40 broedparen per jaar. Daarna werden het er snel minder en in de jaren tachtig broedden er nog maar 1 tot 5 paren. De laatste jaren worden ze nog maar sporadisch waargenomen. Om te voorkomen dat fotograferen massaal op de broedplaats zouden afkomen werd de locatie geheim gehouden. Op 14 augustus zijn we wel met de Vogelwerkgroep gaan kijken. We moesten even geduld hebben, maar uiteindelijk werden we rijkelijk beloond. Eerst zagen we een jonge woudaap scharrelen in het riet met de al forse poten geklemd om rietstengels. Vervolgens zagen we zowel het mannetje als het vrouwtje over het water vliegen.

Woudaap broedt in Zeeuws Vlaanderen

De Kattestaartdikpoot (*Melitta nigricans*)

Bert van Broekhoven (foto en tekst)

Op 19 juli zag ik tijdens het fatsoeneren van mijn tuintje na 2 weken vakantie in Frankrijk diverse beweeglijke bijen op de grote kattenstaart foerageren bij mijn vijver. Die kattenstaarten staan er jaren lang en worden elk jaar minstens 1.50 hoog. Mij viel op dat deze bijen verdikte groenige achterpoten hadden en eigenlijk alleen op de grote kattenstaarten zaten. Reden genoeg om er maar eens wat foto's van te gaan maken en ze op naam proberen te brengen. Nou dat viel nog niet mee, die bijen waren erg beweeglijk en vlogen continu van bloem naar bloem. Ik dacht eerst aan Bladsnijders omdat ik die ook altijd wel een aantal in mijn tuin heb, maar deze waren toch anders. Foto's op waarneming.nl geplaatst en

die site gaf met 100% zekerheid aan dat het de Kattestaartdikpoot zou moeten zijn. Ik had nog nooit van die naam gehoord, het was dus ook gelijk een nieuwe tuinsoort voor mij ;-). Mijn vermoeden is dat ze er waarschijnlijk al langer zitten, maar dat ik er nooit voldoende aandacht aan heb besteed. In de statistieken van waarneming.nl is te zien dat de meeste gezien worden in juli en augustus. Wat me verder opviel in de statistieken is dat ze nog niet veel geregistreerd zijn op waarneming.nl in onze regio. Sinds 2005 zijn er slechts 32 waarnemingen (aantal 160) in slechts 10 verschillende kilometerhokken geregistreerd. Waarschijnlijk komt dit door de onbekendheid van de soort. Bij deze een oproep aan iedereen die

Kattestaartdikpoot

grote kattenstaarten in de tuin heeft staan ook eens te kijken of deze soort bij u aanwezig is. Ik ben benieuwd. Als dat zo is dan de waarneming a.u.b. op waarneming.nl registreren. Mocht u niet weten hoe dat moet dan kan ik u daarbij helpen. Stuur me dan even persoonlijk een berichtje via bertusbvb@gmail.com

Hoornaarvlinder (*Sesia apiformis*)

Bert Vanden Berghe (tekst)

Begin juli kwam m'n echtgenote Elfi, tijdens een kleine middagwandeling te Hulst, deze bijzondere verschijning tegen. Het beestje zat zomaar midden op de stoep en Elfi wilde hem op een veiliger plek zetten. Dus nam ze hem op een blaadje. Toen kroop ie pardoos haar hand op en bleef daar een hele poos zitten, ondertussen bliksemsnel met z'n vleugels bewegend om zich op te warmen. Elfi wandelde dan maar verder, met het fladderende diertje op de hand... tot het uiteindelijk toch wegvloog. Wat ze stiekem toch jammer vond.

Nu zou je denken, Elfi durft nogal: zomaar zo'n gevaarlijk uitzierend insect op haar hand laten zitten! Dit is echter geen hoornaar of wesp, maar een totaal ongevaarlijke (en prachtige) vlinder. Z'n uiterlijk is een knap staaltje van mimicry: lijken op een gevaarlijkere soort om je natuurlijke vijanden af te schrikken. De hoornaarvlinder is zelfs even groot als een hoornaar. Het is een insect uit de familie wesp- of glasvlinders (Sesiidae), die allemaal lijken op wespen of bijen, en ook fascinerend transparante vleugels hebben, wat voor een vlinder best ongebruikelijk is. Andere benamingen voor deze soort zijn horzelvlinder en wespvlinder. En niet alleen z'n verschijning maakt deze vlinder bijzonder. Zo behoort de hoornaarvlinder tot de nachtvlinders, maar is hij alleen overdag actief. Ook eet deze soort alleen als rups: eenmaal uit de pop wordt geen voedsel meer opgenomen. Deze vlinder heeft niet eens meer een volledig ontwikkelde roltong. De hoornaarvlinder vliegt bovendien maar zelden en wordt vaak op boomstammen aangetroffen.

Hoornaarvlinder
Foto: Matty-van-den-Bos

Bessenglasvlinder. Foto: Bert Van den Berghe

Hoornaarvlinder. Foto: Matty van den Bos

De rupsen brengen het grootste deel van hun ontwikkeling door in de wortels van de bomen waar ze van eten: meestal populieren of wilgen. De soort overwintert maar liefst twee of drie keer, de eerste (en soms ook de tweede) winter als onvolgroeide rups en daarna als volgroeide rups in een cocon. De uitkruipgaten bevinden zich aan de basis van de stam. Gedurende het vliegseizoen kunnen lege poppen uit de stam steken of op de grond eronder liggen. De vrouwtjes laten hun eieren gewoon aan de basis van de stam vallen.

Solitaire bomen in open landschap en bomen in wegbeplantingen hebben de voorkeur, omdat de stam snel opwarmt in de zon; ook in parken, struwelen, steengroeven en moerasachtige gebieden komen ze voor. Deze prachtige soort komt verspreid over het hele land voor, maar staat op de Rode lijst als kwetsbaar.

Eerder zagen we trouwens ook al een andere vertegenwoordiger uit deze vlinderfamilie in onze tuin: de Bessenglasvlinder (zie foto). Die is heel wat kleiner, maar niet minder mooi!

Nieuw Steltkluut thema 2024 – 2025

Waardevolle Westerscheldedijken

Dit voorjaar heeft de Steltkluut een nieuw beleidsplan opgesteld. Er staat in beschreven hoe onze vereniging functioneert, waar onze activiteiten en prioriteiten liggen en op welke wijze we het best onze doelen kunnen realiseren. Een van de aanbevelingen in het beleidsplan is het bundelen van onze activiteiten rond één hoofdthema waar we als gehele vereniging onze schouders onder zetten. Een aantal mensen uit onder andere de werkgroepen en het bestuur heeft zich gebogen over de vraag welk thema hiervoor geschikt is. Uit de verschillende opties kwam – ook na raadpleging van onze algemene ledenvergadering – het thema Westerscheldedijken als beste naar voren.

Waarom Westerscheldedijken?

Uiteraard zijn deze dijken bijzonder belangrijk als waterkering. Daarnaast hebben ze ook voor de natuur grote waarde: als broedplaats voor bontbekplevieren, als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers, als trekroute voor dagvlinders, als groeiplaats voor vele plantensoorten zowel aan de zee- als aan de landzijde. Dit natuurbelang willen we extra onder de aandacht brengen om uiteindelijk te komen tot een aantal voorstellen

om dit te versterken. Daar kunnen al onze werkgroepen een rol in spelen, het gaat om typisch Zeeuwse natuur én het onderwerp is ook geschikt om als vereniging bij het bredere publiek goed onder de aandacht te komen.

Hoe pakken we dat aan?

De komende twee jaar, 2024 en 2025, zullen we in ieder nummer van ons verenigingsblad een artikel plaatsen dat gerelateerd is aan dit thema. Aan bod komen de activiteiten die de werkgroepen organiseren voor hun actieve leden, voor algemene leden of voor het brede publiek. We focussen daarbij op de waardevolle natuuraspecten van de Westerscheldedijken en zullen suggesties doen voor verbeteringen. Al onze bevindingen willen we uiteindelijk eind 2025 breed onder de aandacht brengen.

Meer weten?

Zie de berichtgeving daarover via de verenigingsapp Socie of op onze website Steltkluut.nl. Daar is het 'Werkdocument Westerscheldedijken' na te lezen. U kunt ook een mailtje sturen naar info@steltkluut.nl om het document op te vragen.

Westerscheldedijk. Foto Peter Maas

De Verdwaalgast

Peter Maas (tekst & foto)

Op zoek naar stille, verlaten plekjes. Een bankje, uitzichtpunt of rustpunt. En vooral: ergens middenin de natuur. Om je te verwonderen en stil te staan. Vandaag: Canisvliet.

Het bankje waar ik naar op weg ben, staat middenin de oude getijdengeul. Tot een paar honderd jaar terug zat je hier nog aan de oevers van een kreek die in directe verbinding stond met de Westerschelde, met getij, met eb en met vloed. Het geschiedenisboek van Canisvliet is dik en verhaalt over inpolderingen, overstromingen, aanleg, verbreding en verdieping van het kanaal, internationale twisten omtrent binnenkomend vuil water, uitbaggeren en aanleg van nieuwe natuur rondom de kreek en aanwijzing tot Natura 2000-gebied. Er kwam een actieve groep natuurvorsers waaronder Johan van den Steen en later Franklin Tombeur die alle natuurwaarnemingen en gebeurtenissen op en rond Canisvliet nauwkeurig vastlegden in jaarrapporten. Midden jaren '60 van de vorige eeuw werden zelfs hele stukken in deze omgeving volgespoten met bagger, afkomstig uit het vernieuwde kanaal. Canisvliet werd voor zowat de helft volgegooid. En daarom kunnen we nu middenin de oude geul op een bankje zitten en daarom is de oever hier aan mijn voeten zo onnatuurlijk recht en scherp.

Uitzicht over de kreek. Stilte. Vlak voor me scharrelt iets kleins door het riet. Alleen aan het bewegen van de rietstengels kan ik zien waar het zit, maar ik heb nog geen idee wat het is. Uiteindelijk zie ik een oogje, dan nog een pootje en uiteindelijk heel even het bruinige verenkleed. Afgaand op de grootte zou ik zeggen: Tjiftjaf. Rechts van me nog een Pimpelmees die wat meer van zich laat horen. Ver weg een Groene specht, dichterbij een Grote bonte. Watervogels zijn er vandaag nauwelijks te zien. Een Meerkoet peddelt naar de overkant. Af en toe pikt die wat op van het wateroppervlak. Zwart en wit deze vogel, meer moet dat niet zijn. Met wat geluk kun je

hier een IJsvogel voorbij zien flitsen, laag boven het water. Eén van onze mooiste, zowat alle kleuren heeft die. Een groepje Grauwe ganzen vliegt snaterend over en landt ergens achter me op het grasland. Vier Oeverlopers scheren voorbij.

In de herfst en winter kan het hier op en rond het water wel druk zijn, vooral met eenden. Midden op het water groepjes Kuifeenden en misschien wat Tafeleenden. Langs de rietoevers Wintertalingen, Krakeenden en Wilde eenden. Opvallend zijn de Slobeenden, met tientallen bij elkaar. Rondjes draaiend op het water, slobberend met hun brede slobbersnavel op zoek naar wat eetbaars, zolang het maar plantaardig is. Tegen de avondschemering komen vanuit alle richtingen Aalscholvers en Zilverreigers aanvliegen. Ze strijken neer in de Italiaanse populieren of wilgen langs de oever. Een prima plek om de nacht door te brengen.

Een uurtje of wat later is er afgezien van een visser aan de overkant, nog steeds niemand in het gebied te zien. De rust in deze stedelijke en geïndustrialiseerde omgeving is uiteraard relatief maar wel degelijk aanwezig. Je kunt besluiten om vanaf dit punt het rondje rondom de kreek verder op te pakken. Doorstappen is binnen 'n uur weer terug. Maar onderweg zul je zeker nog twee van dit soort beleefbankjes tegenkomen.

Een reddingsactie kiekendiefkuiken

Eveline D'hoore (tekst)

Dit is een verhaal over ingrijpen in de natuur. Ik doe dat geregeld, omdat ik het mijn plicht vind. Zoals we allemaal weten en kunnen zien, gaan er enorm veel dierenlevens verloren door toedoen van de mens. Dus als er een dier in nood is, probeer ik het te redden. Ik discussieer daar zelfs niet meer over. Zo verging het ook Bob, de bruine kiekendief die dit jaar mijn hart gestolen heeft.

Zoals we al vele jaren doen, waren John du Burck en ikzelf dit voorjaar weer op pad om nesten van bruine kiekendieven op te sporen. Dat doen we in eerste instantie door de vogels grondig en langdurig te observeren, en hun gedrag te interpreteren. Na jaren van ervaring zijn we daar best al scherp in geworden. We weten een aantal plekken waar er eigenlijk ieder jaar bruine kiekendieven rondhangen en eventueel nesten bouwen. Zo ook in de buurt van St Kruis, in de Oude Biezenkreek. Zoals bekend, zijn bruine kiekendieven moerasvogels, die meestal een nestplek in het riet verkiezen. Daar komen we al bij het eerste probleem voor de vogels: Doordat we tegenwoordig vaak erg droge lentes kennen, worden de kreken massaal door de boeren gebruikt om hun land te beregenen. Daardoor zakt het waterpeil in de kreken drastisch, zodat de nesten van de kiekendieven veel gemakkelijker bereikbaar worden voor predatoren, zoals vossen, wezels, hermelijnen en zo meer. Daar gaan er reeds heel wat eieren en jongen verloren. Een bijkomend probleem voor de schuwe en verstoringsgevoelige bruine kiekendief, is de beregeningsinstallatie zelf. We zagen al meermaals nesten verloren gaan omdat het zichzelf voortbewegend apparaat te dichtbij kwam, en ouders daardoor niet meer naar het nest durfden komen, met de dood van de jonge vogels tot gevolg. Bij het nest van Bob was het zodanig erg, dat het apparaat tot ver boven de rietkraag beregende, en ervoor zorgde dat de ouders niet meer konden voederen. Meer nog: Het nest werd urenlang danig beregend, dat drie van de vier jongen het niet overleefden. We troffen ze aan op een doorweekt nest, tegen elkaar aangekropen, en gestorven van kou en ontbering.

Ik ga even terug naar het begin. Op 4 juni zagen we voor het eerst activiteit bij de kreek. Het goede soort van activiteit, waarbij de typische "nestlandingen" van het vrouwtje, en een op een paaltje wakend mannetje, ons ervan overtuigden dat er een broedgeval was. Op 5 juni vloog ik met de drone naar het nest, en we zagen er vier kleine jongen op zitten. Het oudste

jong schatten we 8 dagen oud. Het vrouwtje was schuw, want ze bleef vrij lang alarmerend rondvliegen voordat ze terug op het nest ging. Met een gerust gevoel lieten we het koppel verder met rust, samen met hun kleintjes.

Op 2 juli gingen we de jongen ringen, en dus vloog ik eerst nog even met de drone naar het nest om te kijken of alles oké was, en of ze er überhaupt nog waren. Ik zag meteen dat het foute boel was, omdat er dode jongen lagen en 1 jong van het nest afwipte.

Toen John en Henk Castelijns het nest bezochten, troffen ze dood en verderf aan. De jongen waren al bijna vliegvlug geweest, maar lagen dus in deze vreselijke pose, dood. Een jong van 35 dagen oud had het overleefd, maar toen ik hem in mijn handen kreeg, voelde ik meteen dat hij zwak en veel te mager was. Henk weet intussen hoe ik ben, en liet me begaan toen ik zei dat ik Bob niet terug op het nest wilde hebben, omdat het onze mening was dat hij het niet zou redden. Het aanvankelijke idee was eerlijk en oprecht om hem naar de vogelopvang te brengen! Tegen de tijd dat we hem in de auto hadden, en ik diep in zijn ogen had gekeken, nam het besluit echter vlotjes een wending: Bob ging mee naar mijn schuurtje, om aan te sterken.

Trouwens was een asiel zeker geen goede optie geweest, omdat de jonge roofvogels nog lang na het uitvliegen nabroedertijdse verzorging van de ouders nodig hebben. Dit is een periode waarin ze nog worden gevoerd, maar geleidelijk aan steeds minder. Dat laatste is een prikkel om zelf aan de slag te gaan. Die overgang naar zelfstandigheid, bij aanwezigheid van ouders, krijgen en ze uiteraard niet in het asiel. Wanneer een jonge roofvogel zomaar wordt uitgezet in de natuur, staat dit dan ook vrijwel altijd gelijk met de dood van het dier. Ik maakte een soort vervang-nest van een bak, gevuld met hooi, en zette hem erin. Hij deed niet veel, en bleef gewoon

voor Bob

zitten, met zijn onverzorgde veren en zwakke lichaam. Hij woog toen 402 gram, waar hij met zijn leeftijd eigenlijk 520 gram had moeten wegen. Het plan: Hem zo rap mogelijk op gewicht krijgen! Ik gaf hem eendagskuikens, kwartels, soms een beetje gehakt, en muizen. Groot was mijn vreugde toen ik na amper en uurtje al zag dat hij gegeten had! Ik hield alles wat ik hem gaf, goed bij op papier, en sprayde hem af en toe een beetje nat, om hem te stimuleren zijn veren te poetsen. In totaal gaf ik hem 12 eendagskuikens, 4 muizen, 2 kwartels, 150gram gehakt en we lieten ook nog 4 eendagskuikens op het nest achter toen we hem uitzetten.

Op 4 juli vond ik de eerste braakbal, en maakte ik alweer een vreugdesprongetje! Hij kreeg rust en veiligheid, en ik probeerde om er niet al te vaak bij te gaan. Dat was niet gemakkelijk! Wanneer ik binnenkwam met voer, piepte hij altijd tegen me. En zijn houding werd met de dag beter! Hij ging mooi rechtop zitten wanneer ik in de buurt was, en keek me dreigend aan. Goed zo! Op 5 juli begon hij meer rond te lopen in de schuur en ging op een verhoog zitten. Hij oefende zijn vleugels. Op 6 juli woog Bob 480 gram, en dat was toch wel een mooi resultaat.

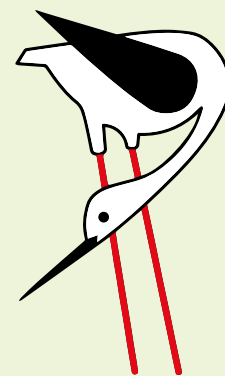
Ondertussen werd druk gepraat over zijn toekomst, en hoe we dat zouden aanpakken. Om hem de meest optimale overlevingskansen te geven, besloten we hem op een ander nest bij te zetten. We hebben met behulp van de nestkaarten een nest uitgekozen waar jongen van ongeveer zijn leeftijd op zaten. Bovendien gaven we de voorkeur aan een nest waar de jongen een goed gewicht hadden, wat wees op veel voedselaanbod. Het gelukkige toeval wil dat er een nest werd gevonden wat helemaal aan de wensen voldeed! Op 8 juli was het moment aangebroken... Bob woog toen 508 gram, en we hebben hem geringd en ook getagd. In zijn geval was dat extra zinvol, want zo zouden we hem herkennen, mocht hij het redden! Na een fikse wandeling door heel hoog riet, vonden we het nest, en op drone beelden die Bas de Maat maakte, is te zien hoe de drie jongen ons vanop korte afstand in het oog hielden! John en ik zagen die jongen niet, omdat we met Bob bezig waren. Hij sprong uit mijn handen en ging in het riet naar beneden, waarna wij vertrokken, zodat hij zijn nieuwe nest kon verkennen.

Op 15 juli reden we weer naar Axel, en vloog ik met de drone naar het nest, na een fikse regenbui. We zagen drie jongen zitten op het riet, en aan de tags konden we zien dat Bob erbij was! Dat was een heerlijk moment, en ik zag door de camera dat hij naar de drone piepte, zoals hij in mijn schuurtje ook deed toen hij mij zag. Ontroering!! Hij zag er zeer goed uit, met een zeer mooi onderhouden verenkleed. Op 23 juli deden we de laatste controle, en toen zagen we alle vier de jongen vliegen. Bob konden we eerlijk echt minutenlang zien vliegen. Ik krijg nu weer de tranen in mijn ogen wanneer ik denk aan het gevoel dat ik toen had. Een fantastisch gevoel van trots, opluchting, voldoening.... We hadden het goed gedaan! We hebben er weer eentje gered!

Getuigen mogen zijn van Bob's vlucht door het luchtruim, was de mooiste denkbare beloning. Ik zou het onmiddellijk opnieuw doen. Ook ben ik ongelooflijk blij dat we als roofvogelwerkgroep zo heerlijk samengewerkt en -gedacht hebben. Alleen daardoor was deze operatie mogelijk. Dankbaar voor het vertrouwen dat ik kreeg, en de kans om het te proberen. Erkentelijk dat ik van een in de buurt wonend valkenier een hele zak eendagskuikens, muizen en duiven kreeg! Er zijn zoveel mensen betrokken geweest bij Bob, en allemaal met een heerlijke blijk van dierenliefde. Ik vind dat prachtig!

Het spreekt voor zich dat we dit niet zomaar deden. Wanneer het niet nodig is, grijpen we niet in. Maar als het over levensbedreigende situaties gaat, is het geen optie om niet te helpen. Dus misschien komt er ooit nog wel eens een schrijfsel van mij... Dank aan alle redders van dierenlevens.

Liefs, Eveline

KORTE BERICHTEN

Chemiebedrijf Ineos moet bouw nieuwe ethaankraker stilleggen

Hanneke Smulders (tekst)

Eind juli was er belangrijk nieuws in de juridische strijd - waar De Steltkluut sinds 2020 partij in is - tegen de bouw van een nieuwe ethaankraker in de Haven van Antwerpen. De bouw van deze plasticfabriek was eind 2022 gestart met een vergunning van de Vlaamse Regering.

Op 20 juli 2023 heeft de Raad voor Vergunningsbetwistingen (hierna: rechtbank) in een hoorzitting beslist dat er geen grond was voor de verleende vergunning. ¹ Daarmee is de vergunning voor Project One van Ineos ingetrokken en de bouw stopgezet. In januari 2022 zijn bezwaren ingediend door de provincies Noord-Brabant, Zeeland en het juristencollectief ClientEarth. Dat collectief vertegenwoordigt in deze procedure ruim tien milieu- en klimaatorganisaties, waaronder De Steltkluut. Alle bezwaarmakers waren van mening dat de Vlaamse overheid deze vergunning niet had mogen verlenen.

De bezwaren van de provincies richten zich op het ontbreken van een "passende beoordeling" van het effect van de extra stikstofdeposities veroorzaakt door de fabriek op nabijgelegen Natura 2000-gebieden. Denk aan: Brabantse Wal, de Westerschelde, het Verdrongen Land van Saefthinge en de Oosterschelde. Behandeling van het bezwaarschrift van de provincie Noord-Brabant bleek voor de rechtbank voldoende om de vergunning in te trekken.

Hoewel een uitspraak over de relatie tussen deze petrochemische fabriek en klimaat, gezondheid en plasticvervuiling welkom zou zijn geweest, was dit verloop van de hoorzitting volgens ClientEarth de veiligste en meest geschikte manier om de vergunning voor de rechtbank nu nietig verklaard te krijgen.

Mocht Ineos hun eventuele beroep tegen deze beslissing winnen of een nieuwe vergunningaanvraag indienen, dan zal ClientEarth opnieuw mede namens de Steltkluut hiertegen bezwaar maken. Dat bezwaar bevat meer argumenten dan de provincies hebben aangedragen.

Sinds november 2019 hebben vrijwilligers van de Steltkluut namelijk steekproefsgewijs regelmatig de vervuiling van de Westerscheldeoever door nurdles aangetoond. Voor zover fouragerende vogels deze linzevormige plastic korrels in de aanspoelsellaag langs de vloedlijn niet per ongeluk opeten,

¹ <https://dbr.be/press-release-ineos-project-one-annulment>

Nurdles gevonden in aanspoelsellaag ter hoogte van telpost MP - Foto: Ingrid Smit

Nurdles in aanspoelsellaag ter hoogte van telpost MP - Foto: Ria van Minnen

komen ze op de rivierbodem of in zee terecht. Plastic vergaet niet, maar valt uit elkaar in microplastics. Er is toenemend bewijs dat microplastics schadelijk zijn voor de gezondheid. Bovendien zou Project One de productie van wegwerpplastic in stand houden in plaats van bij te dragen aan een circulaire economie. Ook blijft schaliegas de motor van deze kraker, ondanks papieren "beloftes" over groene waterstof, dat nog nauwelijks te koop is.

Al met al voor de vereniging genoeg reden om sinds 2020 mee te strijden tegen de plasticfabrieksuitbreiding in de Haven van Antwerpen.

Nurdles in aanspoelsellaag Hellegatschor - Hanneke Smulders

Volg voor het laatste nieuws over Ineos de verenigingsapp
Socie of de Facebookpagina
<https://www.facebook.com/nbvdesteltkluut>

Voor meer achtergrondinformatie over het probleem van de nurdles als 'zwerfafval', zie:
<https://www.plasticsoupfoundation.org/het-nurdle-dossier/nurdle-dossier-onderzoek/>

De Steltkluut zoekt... Het bestuur van de Steltkluut zoekt een secretaris!

Op dit moment is het bestuur samengesteld uit een voorzitter, penningmeester en twee leden. Om het geheel compleet te maken hoort daar nog een secretaris bij. Misschien iets voor jou? Hieronder lees je wat het ongeveer inhoudt.

- Bestuursvergadering (ca. 8x per jaar - soms digitaal):
- Agenda opstellen in samenspraak met de voorzitter
- Verslag doen van deze vergaderingen en actiepunten bijhouden
- Algemene ledenvergadering (2x per jaar)
- Agenda opstellen in samenspraak met de voorzitter
- Notulen verzorgen

Verder verzorg je de in- en uitgaande correspondentie en houd je ook de centrale agenda van de vereniging bij.

Wat verwachten we van jou? Een tijdsinvestering van zo'n 6 uur per maand, soms wat meer, soms ook wat minder én uiteraard betrokkenheid bij de Zeeuws-Vlaamse natuur. Dat is alles!

Geïnteresseerd of wil je misschien een paar maanden meedraaien met het bestuur? Mail even met Ria, penningmeester@steltkluut.nl – zij belt je met plezier terug.

NAJAARSVERGADERING ALV De Steltkluut

De algemene ledenvergadering wordt gehouden in ons clubgebouw en begint om 19.30uur.

Adres: Edvard Grieghof 113 in Terneuzen, ingang aan de achterzijde.
Aub vooraf aanmelden via info@steltkluut.nl

Wilt u de vergadering online volgen, dan graag ook een berichtje op het bovenstaande adres.

AGENDA

- Welkom
- Mededelingen
- Begroting 2024
- Rondvraag
- Pauze
- Korte vooruit- en terugblik werkgroepen

DE GROTE VERLEIDING

een biologische supermarkt met de lekkerste, verste en gezondste producten, veelal uit de regio: We bezorgen de boodschappen wekelijks in heel Zeeland bij onze klanten aan de deur.

Restaurant Paviljoen 't Schor
Havenstraat 54 • NL - 4569 TL PAAL

Danny en Christien Buijsrogge

0031 6 25 38 22 77

paviljoen@tschor.nl • www.tschor.nl

de Bierkreek

BIOLOGISCHE ROZENKWEKERIJ

Adverteren? info@steltkluut.nl

Agenda

STELTKLUUT

- Zaterdag 7 oktober Wandeling Groot Eiland
- Dinsdag 24 oktober Bestuursvergadering
- Dinsdag 28 november Algemene Ledenvergadering

INSECTEN

- zaterdag 28 oktober Nachtvinders kijken Axel

JEUGD

- Zondag 8 oktober Herfstwandeling Clingse bos
- Zaterdag 4 november Natuurwerkdag

PLANOLOGIE

- Dinsdag 14 november Planologievergadering

VOGELS

- Zondag 17 september Laagwatertelling Saeftinghe

Meer informatie over de geplande activiteiten en bijeenkomsten van de verschillende werkgroepen zijn in de online agenda te vinden, zie steltkluut.nl/agenda of raadpleeg de Steltkluut App.

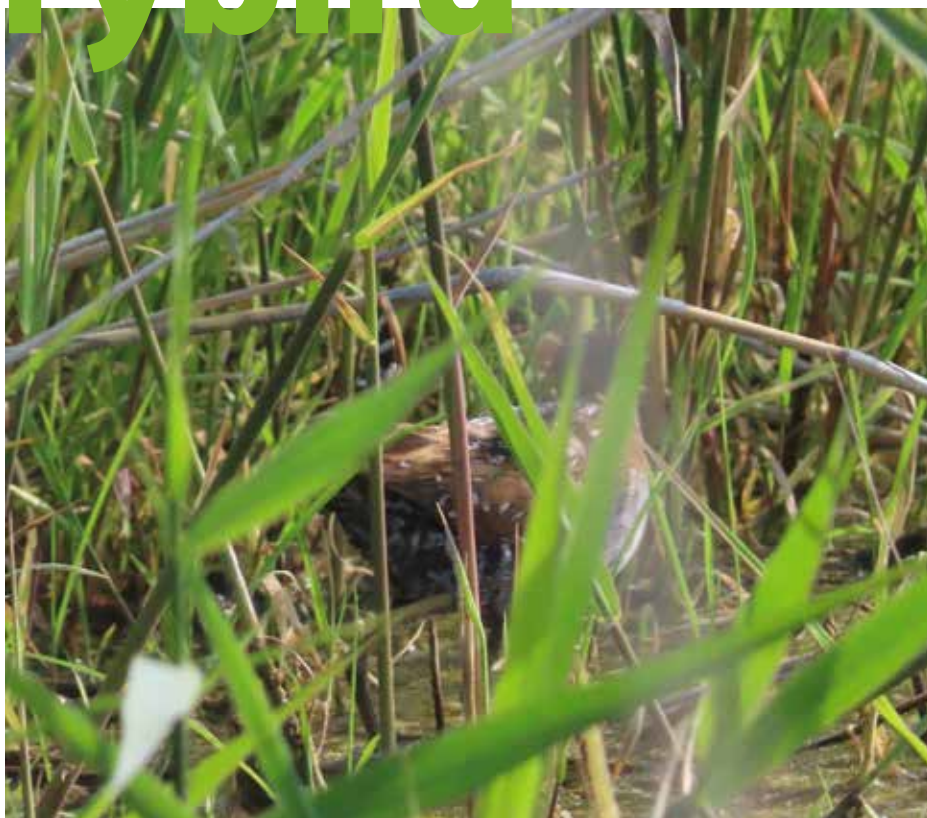
Voor korte termijn initiatieven van de insecten-, planten- en vogelwerkgroep: sluit je aan bij de diverse Whatsapp-groepen.

Mysterybird

Hiernaast een foto van een bijzondere vogel, waargenomen tijdens een broedvogelmonitoring in de Grote Putting op 19 mei, foeragerend in een ondiep geultje.

Wie weet welke vogel dit is?

We zijn benieuwd naar uw antwoord. Dit svp doorzenden naar het redactieadres. Dan zetten we in het volgende nummer van De Steltkluut een verhaal over deze bijzondere vogel.

Dierenkliniek

Axel

0115-561488

Tuin aanleg • Onderhoud • Planten • Bomen rooien
 Snoeiwerk • Stronken frezen • Haardhout

van der Maas
 Groenbeheer

06 - 107 555 86 • vdmgroenbeheer@gmail.com

KELVIN
TERMINALS
 CORRIE MACCOLL LIMITED

Hooiwagen

Toon Hagenaar (tekst en foto's)

Mart is aan het kamperen met zijn papa en mama. Ze kamperen in een caravan met voortent.
Mart zit met papa onder een boom. Ze zitten in de schaduw. Mama niet. Ze ligt in haar hangmat in de zon.
Mart puft. Het is warm.
'Wil je wat drinken?' vraagt mama.
Ja, dat wil Mart wel.
'Pak je het zelf even!' zegt mama.
Mart loopt langzaam naar de caravan. Bij de deur blijft hij stilstaan. Hij ziet iets op het tentdoek zitten.
Papa kijkt naar Mart. Wat ziet zijn zoon?
'Wat zie je?' vraagt zijn papa.
'Ik zie een spin,' zegt Mart.
'Een spin!' zegt papa. 'Is het een grote of een kleine?'
'Het is een joekel,' zegt Mart.
'Hoe groot is een joekel?' vraagt papa. 'Is dat zo groot als je hand?'
'Papa,' zegt Mart, 'dat kan toch niet.' Hij rolt met zijn ogen. 'Het is geen vogelspin.'
'Dus hij is kleiner dan je hand,' zegt papa. 'Is hij groter dan dit koekje?' Papa houdt een rond koekje omhoog.
'Nee-ee,' zegt Mart. 'Dat is ook nog te groot.'
'Die joekel van jou wordt steeds kleiner,' zegt papa.
'Straks is het maar zo groot als een euro.'
'Deze is groter,' zegt Mart.
Papa wordt nieuwsgierig. Een spin zo groot als een euro. Dat is een flinke jongen. Misschien wel een flinke joekel. Papa staat op van zijn stoel. Hij loopt naar Mart.
'Waar zit hij?' vraagt papa.
'Daar,' zegt Mart. Hij wijst met zijn vinger.
'Die,' zegt papa. 'Is dat alles?'
'Hoezo,' zegt Mart. Die is toch groter dan een euro.'
'Ja,' zegt papa. 'Wel met poten en al. Maar het lijfje toch niet.'
'Dat vroeg je helemaal niet,' zegt Mart. 'Je vroeg alleen hoe groot. Daar reken ik de poten ook bij.'
Papa begrijpt het.
'Jij bent ook niet alleen je lijf,' zegt Mart. 'Je benen zorgen ervoor dat je lang bent.'
'Je hebt gelijk,' zegt papa. 'Zo had ik het nog niet bekeken.'
Samen kijken ze naar de spin.
'Het is geen spin,' zegt papa.
'Geen spin?' Mart is verbaasd. 'Wat is het dan wel?'
'Het is een hooiwagen,' antwoordt papa.
'Een wat voor wagen?'
'Een hooiwagen,' herhaalt papa. 'Als je goed kijkt heeft hij een ovaal lichaam.'
'Til me eens op!' vraagt Mart.
Papa tilt Mart op. Nu kan Mart het goed zien. Inderdaad, deze spin heeft een ovaal lichaam.
'En een echte spin?' vraagt hij.
'Een echte spin bestaat uit twee delen,' zegt papa.
'Een kopborststuk en een achterlijf. Bij de hooiwagen

Rode hooiwagen

zijn ze vergroeid.'
Mart is nieuwsgierig.
'Zijn er nog meer verschillen?' vraagt hij.
'Ja,' antwoordt papa. 'Een hooiwagen heeft twee ogen, een spin heeft er acht.'
'Acht!' Mart kan het niet geloven. 'Zijn dat alle verschillen?'
'Nee,' zegt papa. 'Een hooiwagen produceert geen gif. Ze maken ook geen spindraden. Dus hebben ze ook geen web.'
Mart kijkt aandachtig naar het beestje. Hij moet ineens denken aan een liedje. Dat zet papa weleens op.
'Papa, hoe gaat dat liedje over die spin?' vraagt hij. Hier moet papa over nadenken. Ineens weet hij het.
'Ik zit me te vervelen,' zingt hij.
Mart valt in: 'Wil je met me spelen? Of heb je soms geen zin? Dag spin!'
Zo zingen ze verder.
'Weet je, Mart,' zegt papa.
'Wat?' vraagt Mart.
'Dat is zo leuk aan een hooiwagen,' zegt papa.
'Dat hij een poot kan loslaten.'
'Nee,' zegt Mart. 'Niet waar.'
'Wel waar,' antwoordt papa. 'En dat is nou zo leuk. Die poot blijft nog even bewegen. Soms wel een uur lang.'
'Bah,' zegt mama ineens. 'Kunnen jullie niet over iets anders praten.'
Mart staat weer op de grond. Hij loopt zachtjes naar zijn moeder. Hij strijkt zachtjes over haar arm. Mama schrikt. Ze veegt met haar hand over haar arm.
'Ik krijg de rillingen,' zegt ze.

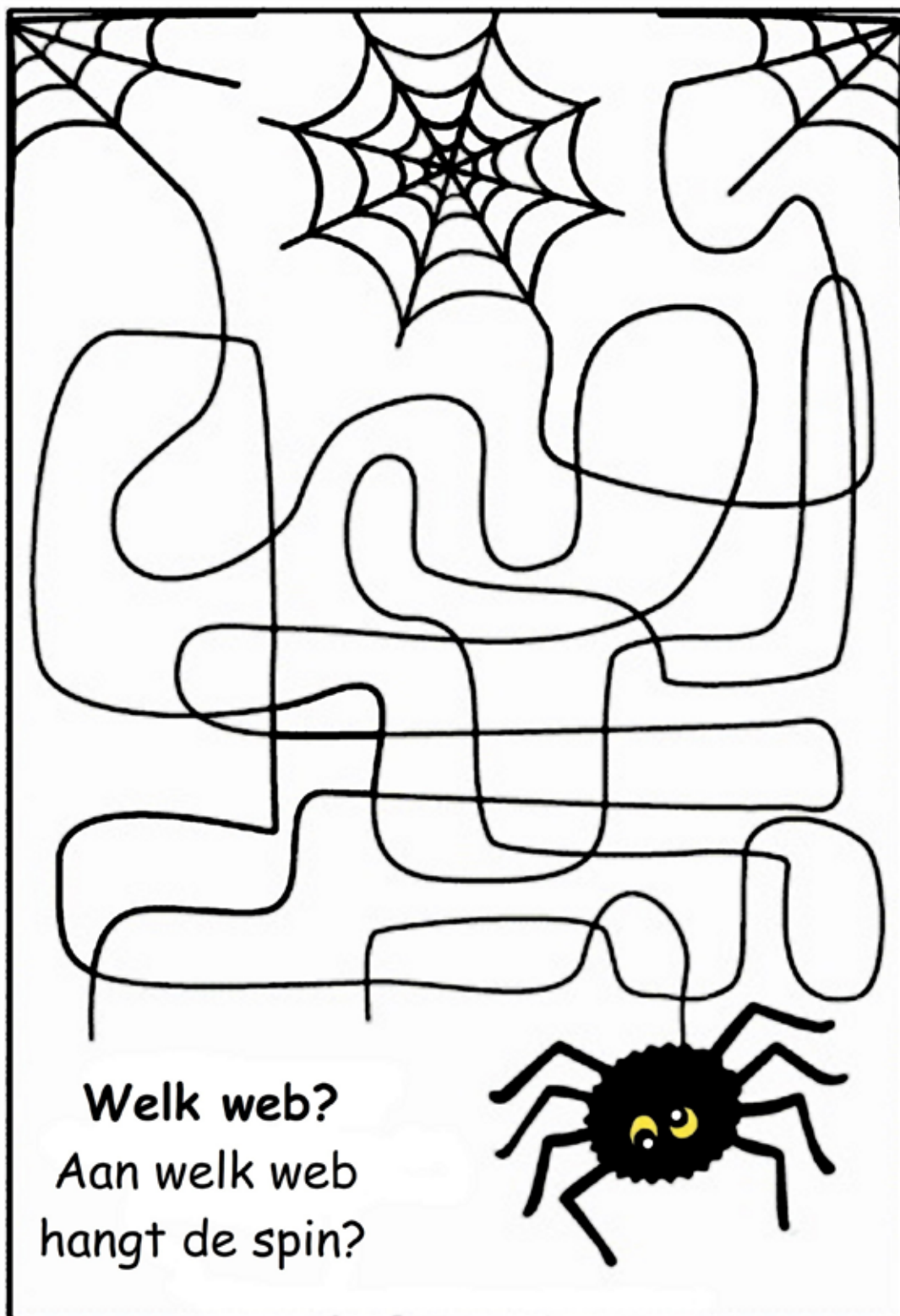
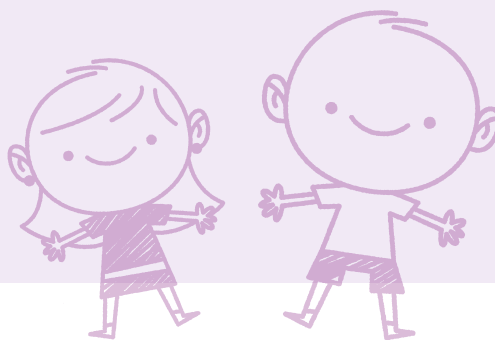

Teek

Papa en Mart moeten er zacht om lachen. Mama heeft niets in de gaten. Ook niet wanneer Mart haar opnieuw kietelt.

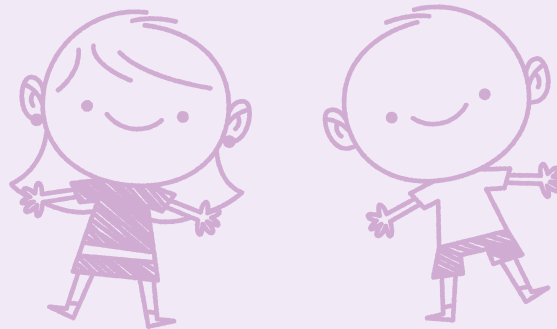
Puzzel

Toon Hagaraar (tekst en foto's)

Spinachtigen

Toon Hagenaar (tekst en foto's)

De hooiwagen die Mart vindt op het tentdoek is een spinachtige. Nadat ik er zelf een foto van had gemaakt en deze had uitvergroot, viel me pas echt het verschil op. Bij de hooiwagen bestaat het lichaam inderdaad uit één stuk en is het ovaal rond. Bij een kruisspin bijvoorbeeld bestaat het uit twee delen.

Sinds ik de app ObsIdentify gebruik, leer ik nog meer over de spinachtigen. En als ik er een stukje over wil schrijven, kom ik er ook achter dat een schorpioen ook tot deze groep behoort. In mijn dieren- en plantengids van Thieme begint het gedeelte over spinachtigen zelfs met de schorpioen.

Laatst was ik bij mijn zus in de tuin aan het rondlopen, gewapend met mijn mobiel met daarop de app van ObsIdentify. Zo kwam ik verschillende spinnen tegen, zoals een strekspinn, een krabspinn, en natuurlijk ook de hooiwagen. In mijn eigen tuin een zakspinn, een komkommerspinn en een wielspinn.

Wanneer we het dan toch over spinachtigen of achtpotigen hebben, is de teek er ook eentje van. Een diertje dat het vaak op mij heeft gemunt. Als ik thuiskom en ik voel het ergens jeuken ben ik gelijk alert. Ik bekijk de plek waar het jeukt, en als ik dan een klein, zwart bolletje zie, weet ik dat het weer zover is. Met mijn tekentang is de teek weer snel verwijderd. Daarna ontsmet ik de plek en blijf ik goed in de gaten houden of er geen rode plek verschijnt.

De spinachtigen vormen een klasse van de geleedpotigen. Hierbij is de bekendste groep de echte spinnen. Verdere kenmerken zijn: vier paar poten en een lichaam dat meestal in tweeën is gedeeld: kop en borststuk die samengevoegd zijn tot een kopborststuk, en het achterlijf.

De lichaamslengte varieert nogal. Van kleiner dan 1 millimeter bij teken of mijten tot 23 centimeter van de schorpioen. Meestal zijn de mannetjes kleiner dan de vrouwtjes.

Het hebben van acht poten, zes tot acht ogen en een kopborststuk doet een spin verschillen van een insect. Ze hebben ook geen vleugels. Ondanks dat kunnen ze wel een stukje zweven. Dat doen ze met de spinragdraden die ze zelf maken. Spinnen hebben geen voelsprieten. Ze hebben palpen. Dit zijn ook uitsteeksels. Hiermee kunnen ze hun omgeving aftasten.

Spinsel

Wat zeer kenmerkend is voor spinnen is dat ze de mogelijkheid hebben om spinsel te produceren. Spinnen gebruiken hun spinrag voor verschillende doeleinden. Het vangen van prooien door ze vast te kleven, het inpakken van een prooi, het verankeren van het lichaam

Wielweb

Onregelmatig web

bij beweging, zich ermee verplaatsen, het verpakken van het sperma en ook het maken van een omhulsel voor de eieren.

Er zijn vier verschillende soorten spinnenwebben. Rond web: het bekendste is dat van bijvoorbeeld de kruisspin. Dat is een rond web of wielweb. Het wordt tussen planten gespannen om vliegende insecten te vangen. Onregelmatig web: een huisspin spant zijn web over de bodem of planten om kruipende insecten te vangen. Trechtersvormig web: dit is kegelvormig. De spin zit in de kleine opening te wachten tot er een prooi voorbijkomt.

Tunnelweb: dit web wordt gebruikt door onder de grond levende spinnen. Het spinsel wordt gebruikt om het hol te bekleden.

Een keer liep ik door mijn tuin op zoek naar beestjes.

Een koolwitje vloog voor mijn ogen recht in een web van een kruisspin. Met zijn vleugels probeerde het vlindertje te ontsnappen aan de kleverige draden van het web. Het lukte niet.

De kruisspin voelde aan het getril van het web dat dit niet de wind was, maar duidelijk een prooi. Gelijk schoot het op het koolwitje af en begon met zijn spinragdraden het vlindertje te omwikkelen. Echt binnen een mum van tijd was er voor het vlindertje geen ontsnappen meer mogelijk. Het was fascinerend om te zien.

Misverstanden

Er bestaan nogal wat misverstanden over spinnen. Zo zouden ze 's nachts in je mond kruipen, of in je huis komen via de afvoer, en vooral in de herfst zouden ze in huis proberen te komen.

Het minst leuke misverstand is natuurlijk: kruipen ze 's nachts in je mond? Een spin is een koudbloedig dier. Hij houdt van een temperatuur van ongeveer twintig graden. De huid van de mens zou voor de spin te heet aanvoelen. Een spin zou het contact zo veel mogelijk vermijden. Dus kruipen ze 's nachts ook niet in je mond.

Of er in de herfst meer spinnen in huis zitten dan in een ander jaargetijde is ook een misverstand. Het hele jaar door zit er misschien wel een honderdtal spinnen in je huis. Ze verbergen zich vaak. Wel is het zo dat in de herfst de mannetjes actiever worden. Ze zijn dan volwassen en verlaten hun web op zoek naar een partner. Vaak zijn ze ook 's nachts actief.

Verplaatsen spinnen zich via afvoerbuizen? Nee. Een spin die je tegenkomt in de douche of in het bad is er per ongeluk in terechtgekomen. Vooral huisspinnen kunnen moeilijk tegen gladde oppervlakken lopen en hebben moeite om bijvoorbeeld uit het bad te kruipen. Ook hoor je weleens dat spinnen ieder jaar groter worden. Mijn zwager heeft me ook eens verteld dat hij opgebeld werd met de melding dat er een grote spin in huis zat. Ook Mart stoeit in zijn verhaal met de grootte van het dier. Als je de poten meerekent, is het vaak een groot dier, maar

als je alleen naar het lichaam kijkt, is dat niet meer zo. We maken het dier al snel groter dan het werkelijk is.

Krabspin

Strekspin

Jonge spinnetjes

Het laatste misverstand is dat spinnen gevaarlijk zouden zijn. Er leven op aarde ongeveer 47.000 soorten. Hiervan leven er in Nederland ongeveer 700. Op twee soorten na zijn ze allemaal giftig. Dat is geen reden tot paniek. Het gif gebruiken ze alleen om kleine prooidieren mee te verlammen. Als de spin ons zou bijten, zou je slechts een klein rood plekje zien. En dan moeten ze ook nog eens door onze huid heen zien te bijten.

De vrees voor spinnen is ongegrond. Eigenlijk zouden we blij met ze moeten zijn. Spinnen gaan juist op jacht naar insecten die schade brengen. Dus laat ze leven, kijk hoe knap ze een web weven of er een diertje in vangen, en dood ze niet.

Vruchtdragende wilde planten

In de winter blijft er vaak weinig tot niets over van wilde planten, maar ze zorgen er wel voor dat hun nageslacht in het voorjaar de grond uit kan schieten. Vruchtdragende wilde planten zijn al in de zomer en de herfst op veel plaatsen te vinden.

Aardbeiklaver, foto Bert van Broekhoven

Ruwe bies, foto Nathalie De Somer

Grote ezelskop, foto Nathalie De Somer

Zeegroene zegge, foto: Nathalie de Somer